قسەکردن لەسەر بێدەنگی؛ کەی میدیا بووە هۆکاری کوشتنی بیرکردنەوە؟.. کارزان عزیز عبدالرحمن

هەموومان لەو ساتە تەنیایانەی کە مێشکمان پڕە لە پرسیار، هەست بەوە دەکەین کە بیرکردنەوەی مرۆڤ و زمانەکەی چ پەیوەندییەکی ئاڵۆزیان هەیە. بەڵام ئەمڕۆ، کاتێک سەیری میدیای کوردی و جیهانی دەکەم، پرسیارێکی گەورەتر دێتە پێشەوە: ئایا ئێمە هێشتا بە ڕاستی بیر دەکەینەوە، یان میدیا وشەکانی خستووەتە دەممانەوە و وا دەزانین ئەوە بیرکردنەوەی خۆمانە؟

١. کاتێک میدیا دەبێتە "مێشک" دووەم

مێژووی فەلسەفە، لە سۆقراتەوە تا ئەفلاتون، پێی دەوتین بیرکردنەوە "گفتوگۆی نهێنیی دەروون لەگەڵ خۆی"یە. سۆقرات دەیوت: بیرکردنەوە دادگایەکە لە ناوەوەی خۆت. بەڵام کەی میدیا هاتە ناو ئەم دادگایەوە؟ ئەمڕۆ میدیا تەنها ئامرازێکی گواستنەوەی هەواڵ نییە، بەڵکو بووەتە "مێشکێکی کرێ".

ئێمە لە سەردەمێکدا دەژین کە میدیا پێش ئەوەی بیر بکەینەوە، بۆمان دیاری دەکات چی بڵێین. کاتێک سۆشیالمیدیا و کەناڵەکان بە خێراییەک کە ئاگامان لێی نییە وشەکانمان بۆ دەڕێژن، بیرکردنەوە ڕاستەقینەکەمان "دەخنکێت". ئێمە لە ڕاستیدا قسە ناکەین، تەنها وشەکانی میدیا دووبارە دەکەینەوە. ئەمە ئەوەیە کە ئەفلاتون پێی دەوت "دیالۆگی بێدەنگ"؛ بەڵام ئێستا میدیا ناهێڵێت ئەو بێدەنگییە هەبێت تا ئێمە لەگەڵ خۆمان قسە بکەین.

٢. ئۆگستین و ئەو هەستانەی میدیا ناتوانێت بیانبینێت

قەشە ئۆگستین باسی "کلامی ناوەکی" دەکرد؛ ئەو هەستە قووڵانەی کە وشە شک نابەن بۆ وەسفکردنیان. خۆشەویستی، ئازار، تەڕامان لە مانای ژیان. بەڵام میدیای ئەمڕۆ چی دەکات؟ هەموو شتێک بە "وشە" و "مانشێت" و "لایک" و "شەیر" دەپێوێت.

میدیا هەموو ئەو هەستە قووڵ و بێدەنگانەی مرۆڤ دەچەمێنێتەوە و دەیانخاتە قالبێکی بازرگانییەوە. کاتێک تۆ ئازارت هەیە، میدیا دەیەوێت بە وشەیەک بۆت کورت بکاتەوە تا "کلیک"ێک بۆ ئەو پەیجە بکەیت. میدیا نایەوێت تۆ بێدەنگ بیت، چونکە لە بێدەنگیدا،

بیرکردنەوەی ڕاستەقینە دروست دەبێت. میدیا دەیەوێت تۆ بەردەوام قسە بکەیت، تەنانەت ئەگەر قسەکانیشت هیچ مانایەکیان نەبێت.

٣. زمان؛ عەینەکێک یان زیندانێک؟

هومبۆڵت دەیوت زمان عەینەکی جیهانبینیی ئێمەیە. بەڵام ئایا میدیا ئەمڕۆ ئەم عەینەکەی بە "ڕەش" نەکردوین؟ کاتێک میدیا بەردەوام وشەی "دڵەڕاوکێ"، "کێشە"، "سیاسەت" و "جەنگ" بەکاردەنێت، ئایا ئێمە دەتوانین بە شێوەیەکی تر بیر بکەینەوە؟

میدیا زمانی ئێمەی "هەژار" کردووە. کاتێک زمان هەژار بوو، بیرکردنەوەش هەژار دەبێت. ئێمە ئێستا لە زیندانێکی زمانییداین کە میدیا دروستی کردووە. وشەگەلێکی دیاریکراو بەردەوام دووبارە دەبنەوە، تا ئەو ڕادەیەی وا هەست دەکەین بیرکردنەوەکانمان لە چوارچێوەی ئەو پەیجانە دەرناچن. ئەمە ڕەخنەی سەرەکیی منە: میدیای ئەمڕۆ نەک تەنها زمانەکەی گۆڕیوین، بەڵکو بیرکردنەوەکانیشی تەم و مژاوی کردووە.

٤. ئایا مێشکی مرۆڤ بە میدیا دروست بووە؟

چۆمسکی باسی "ڕێزمانی گشتی" توانای سروشتیی مرۆڤ بۆ زمان دەکات. بەڵام سەیری ئەوە بکەن میدیا چۆن ئەم توانایە "سڕ" دەکات. مێشکی مرۆڤ پەیوەستی بە پشوو هەیە بۆ ئەوەی بیر بکاتەوە، بەڵام میدیا بە "ژاوەژاو" بەشاییەکانی مێشکی پڕ کردووەتەوە.

لە کۆتاییدا، کاتێک دەپرسم بیرکردنەوە قسەکردنە یان قسەکردن بیرکردنەوەیە؟ وەڵامەکەم بۆ ئەوە ئەمەیە: ئەگەر میدیا ڕێگەت لە دەگرێت کە بەبێ دەنگی بیر بکەیتەوە، ئەوا تۆ چیتر بیر ناکەیتەوە؛ تۆ تەنها "بەرهەمی میدیایی". قسەکردن کاتێک بیرکردنەوەیە کە لە ناخی خۆتەوە بێت، نەک لە ستۆدیۆکانەوە.

بانگەوازێک بۆ خوێنەران: با جارێکیش بێت، بێدەنگ بین. با باوەڕ بەو مانشێتانە نەکەین کە دەیانەوێت مێشکمان کۆنتڕۆڵ بکەن. بیرکردنەوە پەیوەستی بە زمانە، بەڵام زمانێک کە خۆت داتڕشتووە، نەک زمانێک کە بۆیان بێت داتاشیوە. میدیا دەتوانێت هەواڵت پێ بدات، بەڵام هەرگیز ناتوانێت لە جیاتی تۆ "مانای ژیان" دروست بکات. ئەگەر ڕێگەت نەدەین بیر بکەینەوە، ئەوا بێگومان دەبین بەو بوونەوەرانەی کە تەنها قسە دەکەن، بێ ئەوەی بزانن چی دەڵێن.

نووسینی: کارزان عزیز عبدالراحمن
قوتابی زانکۆ